

STOP DISCRIMINATION !!!

Лекція № 5

«Дискримінація за ознакою гендерної ідентичності та сексуальної орієнтації: правовий механізм запобігання та протидії»

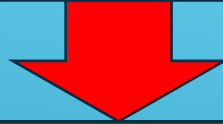

ПЛАН:

1. **Поняття гендерної ідентичності та сексуальної орієнтації.**
2. **Види гендерної ідентичності та сексуальної орієнтації.**
3. **Форми прояву дискримінації за ознакою гендерної ідентичності та сексуальної орієнтації.**
4. **Правовий механізм запобігання та засоби протидії дискримінації за ознакою гендерної ідентичності та сексуальної орієнтації.**
5. **Правові виклики запровадження одностатевих шлюбів і цивільного партнерства: національний та європейський досвід.**

Нормативно-правові акти

1. Конституція України (1996 р.)
2. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (2012 р.)
3. Закон України Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (2005 р.)
4. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»
5. Загальна декларація прав людини (1948 р.)
6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950р.)
7. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 р.) (статті 2, 3 і 26) ;
8. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.) (статті 2 і 3);

**Людська сексуальність, як біологічна функція та вроджена потреба, складається з п'ятьох складових
(Карл Генріх Ульріхс, засновник руху за права сексуальних меншин)**

біологічна стать

гендерна ідентичність

соціальна гендерна роль

сексуальна ідентичність

сексуальна орієнтація

біологічна стать

вроджена генетична, зовнішня і внутрішня генітальна стать

**соціальна
гендерна роль**

поведінка особи в суспільстві, яка демонструє належність до певного гендеру, здебільшого нав'язана вихованням, культурними нормами, стереотипами, умовними правилами саме того соціуму, до якого особа належить

**гендерна
ідентичність**

психологічна приналежність, усвідомлення особою себе як представника певної статі

**сексуальна
ідентичність**

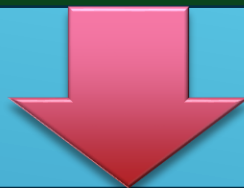
самоідентифікація з особами тієї або іншої сексуальної орієнтації

**сексуальна
орієнтація**

одна з природних властивостей людської особистості, яка полягає у спрямованості психоемоційної сфери людини, її еротичного (чуттєвого) потягу та сексуальних потреб на представників певного гендеру

Вперше термін «сексуальні меншини» було вжито 1967 р. у праці видатного шведського психіатра Л. Уллерстама «Еротичні меншини: шведський погляд» для характеристики сукупності людей, які своєю сексуальною поведінкою, орієнтацією, способом життя вирізняються від «гетеросексуальної більшості».

Термін «ЛГБТ» застосовується з 90-х років ХХ століття для позначення спільноти

- лесбійок (Lesbian),
- геїв (Gay),
- бісексуалів (Bisexual)
- трансгендерів (Transgender)

- інтерсекси,
- квіри,
- асексуали

Види сексуальної орієнтації

гетеросексуальність

сексуальне бажання виключно до індивідів протилежної статі

гомосексуальність

сексуальне бажання до представники тієї ж статі, що я особа

бісексуальність

сексуальне бажання до представників обох статей

автосексуальність

для автосексуала не має значення ні стать, ні орієнтація, ні зовнішність інших людей. Вони здаються самі собі настільки привабливими, що ніхто з оточуючих людей не може конкурувати з ними.

Види гендерної ідентичності

1	транссексуали	їхня гендерна роль протилежна статі, отриманій під час народження
2	трансгендери	люди, чия гендерна ідентичність відрізняється від тих, які приписані їм від народження можуть як вдаватися до медичних процедур і заходів для зміни їхніх фізичних первинних і вторинних статевих ознак, так і не вдаватися
3	трансвестити	особи, яким подобається носити одяг представників іншої статі протягом певних проміжків часу
4	андрогіни, полігендери, гендерквіри	є «гендерно пластичними», маючи комбінацію чоловічих і жіночих характеристик
5	агендери	відмовляються ідентифікувати себе з будь-якою статевою роллю
6	інтерсексуали	володіють статевими ознаками обох статей
7	бігендери	люди, гендерна самоідентифікація яких регулярно змінюється під впливом зовнішніх факторів

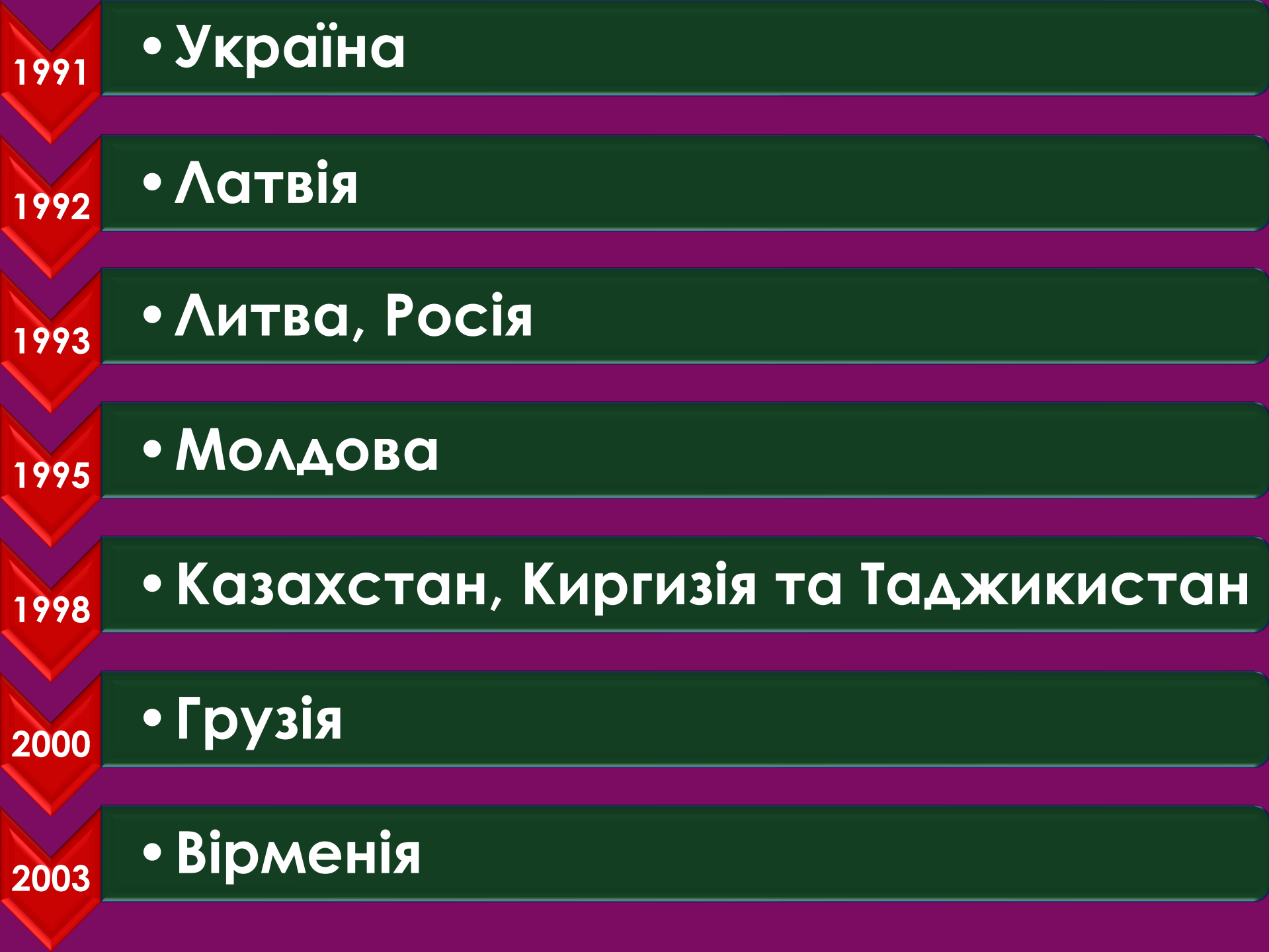
Після поширення християнства гомосексуали опинились поза законом

У Франції та Іспанії антигомосексуальні норми з'явилися з прийняттям Кодексу Альфонса X у 1255 році. А в 1532 році, за «содомію» смертна кара була встановлена у Священній Римській Імперії

У Великобританії 13-го століття, за сексуальний зв'язок з дітьми, євреями або між особами однієї і тієї ж статі передбачалася смертна кара у вигляді спалення на вогнищі

Першою європейською країною, що відмінила смертну кару за одностатеві чоловічі контакти стала Австрія у 1787 році

1934 р. до Кримінального кодексу Української СРР була додана стаття під номером 165(1), яка передбачала покарання за добровільний статевий акт двох чоловіків – позбавлення волі на термін до 5 років. За мужолозтво, яке було скоєне «з використанням залежного стану потерпілого, з насиллям, за плату, по професії чи публічно – позбавлення волі на термін до 8 років»

1991
1992
1993
1995
1998
2000
2003

• Україна

• Латвія

• Литва, Росія

• Молдова

• Казахстан, Киргизія та Таджикистан

• Грузія

• Вірменія

**До сьогодні залишається
криміналізованими гомосексуальні
відносини**

Туркменістан

**2 роки позбавлення
волі**

Узбекістан

**3 роки позбавлення
волі**

Країни Західної Європи	Рік скасування кримінального покарання за одностатеві відносини	Визнання одностатевих союзів	Одностатевий шлюб	Право на усиновлення одностатевими парами
Бельгія	1795	2000	2003	2006
Франція	1791	1 999	2013	2013
Гернсі	1983	2017	2017	ні
Джерсі	1990	2012	2018	так
Люксембург	1795	2004	2015	2015
Монако	1793	2020	ні	ні
Нідерланди	1811	1998	2001	так

Країни Центральної та Північної Європи	Право служити в армії, не приховуючи свої орієнтації	Закон про заборону дискримінації	Закони, що стосуються <u>таємниці</u>
Австрія	так	так	так
Угорщина	так	так	так
Німеччина	так	так	так
Ліхтенштейн	армія відсутня	ні	невідомо
Польща	так	так	так
Словаччина	так	так	так
Словенія	так	так	так
Хорватія	так	так	так
Чехія	так	так	так
Швейцарія	так	так	так
Великобританія	так	так	так
Данія	так	так	невідомо
Ірландія	так	так	ні
Ісландія	армія відсутня	так	так
Латвія	так	так	так
Литва	так	так	невідомо
Норвегія	так	так	так
Фінляндія	так	так	невідомо
Швеція	так	так	так
Естонія	так	так	невідомо

Поширення реєстрованих партнерств (цивільних союзів) і звичайних шлюбів для одностатевих пар по країнах світу.

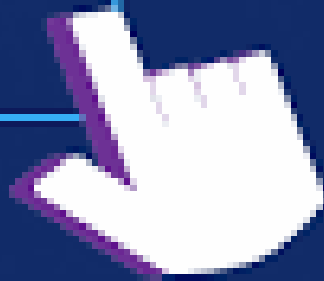
Рік	Реєстроване партнерство	Шлюб
1989	Данія	
1993	Норвегія	
1994	Швеція	
1996	Ісландія	
1997	Нідерланди	
1999	Франція	
2000	Канада, Німеччина	Нідерланди
2001	Португалія, Фінляндія	
2003		Бельгія, Канада
2004	Люксембург, Велика Британія, Нова Зеландія	Іспанія
2005	Андорра, Швейцарія, Словенія, Мексика	
2006	Чехія, Південноафриканська Республіка	Південноафриканська Республіка
2007	Уругвай	
2008	Еквадор, Австралія	Норвегія
2009	Угорщина, Австрія	Швеція
2010	Ірландія, Мексика	Португалія, Ісландія, Аргентина
2011	Ліхтенштейн	
2012		Данія
2013		Нова Зеландія, Франція, Велика Британія, Бразилія, Уругвай
2014	Мальта, Естонія, Хорватія	Люксембург
2015	Чилі, Кіпр, Греція	Ірландія, Фінляндія, США
2016	Колумбія, Італія	
2017		Словенія

У Європейському суді з прав людини (ЄСПЛ) перша скарга гомосексуальної пари проти України Андрія Маймулахіна й Андрія Марківа у 2014 р. Позивачі вважають, що зазнали порушень статей 14 і 8 Конвенції про захист прав людини, а також вони наголошують, що відчувають переслідування через свою сексуальну орієнтацію.

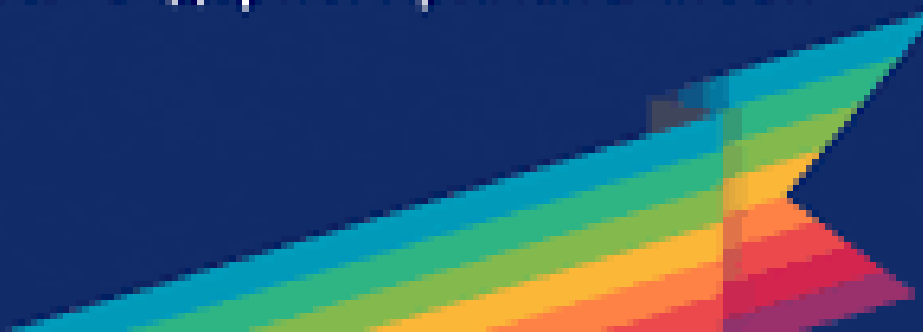
1 червня 2023 року ЄСПЛ ухвалив рішення у справі Андрія Маймулахіна й Андрія Марківа. ЄСПЛ визнав, що відсутність в Україні законодавчого регулювання відносин одностатевих пар є порушенням статті 8 (право на особисте сімейне життя) та 14 (заборона дискримінації) Європейської конвенції з прав людини. Кожному з заявників суд присудив 5000 євро компенсації

**ЩО
ТАКЕ**

ГЕНДЕРНА ІДЕНТИЧНІСТЬ

Внутрішнє, глибоко вкорінене відчуття
людиною своєї гендерної приналежності

**Дискримінація за ознакою сексуальної орієнтації
та гендерної ідентичності**

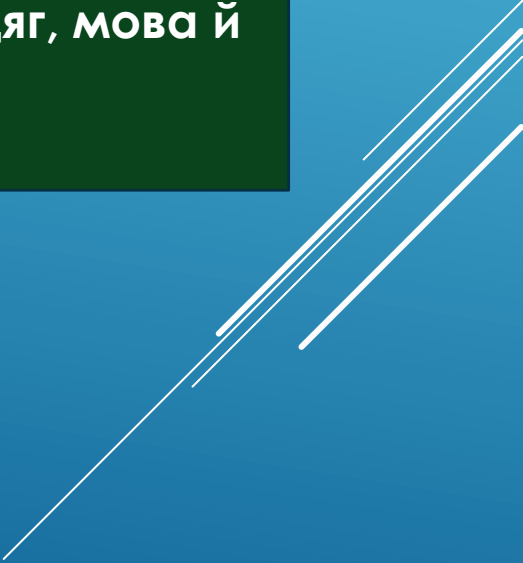

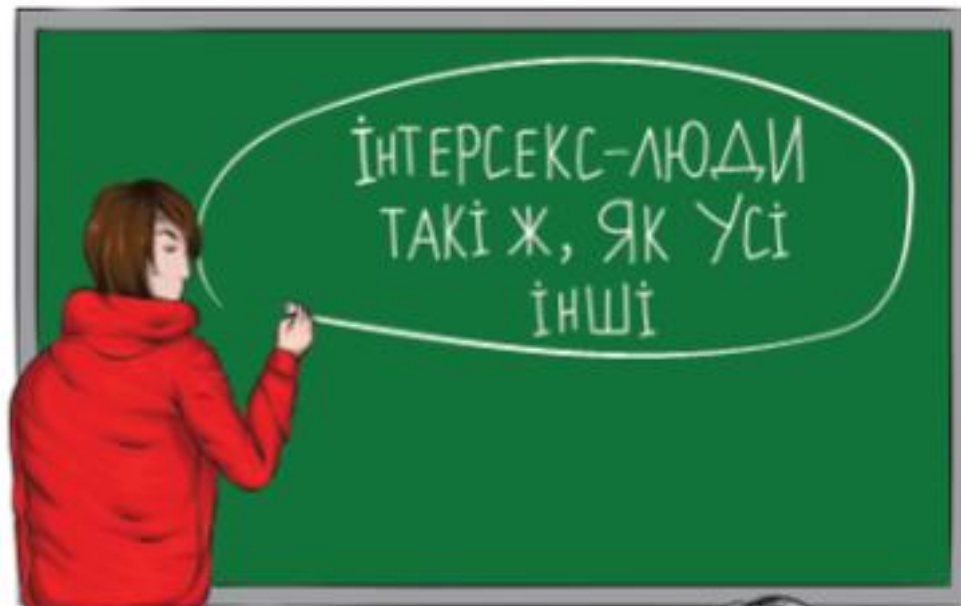
**дискримінація, тобто порушення рівності прав та рівності
можливостей людей за ознакою сексуальних і гендерних
відмінностей**

Гендерна ідентичність

це глибоке усвідомлення тією чи іншою особою внутрішніх та індивідуальних особливостей гендерної належності, що може як збігатися, так і не збігатися зі статтю, передбачаючи індивідуальне відчуття свого тіла й інші вияви самовираження, такі як одяг, мова й манера поведінки

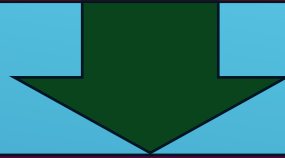
ІНТЕРСЕКС-ЛЮДИ
ТАКІ Ж, ЯК УСІ
ІНШІ

© vitaliy_grin_art

Інтерсексуали

(від лат. inter — між і sexus — стать)

це людина, народжена зі статевими характеристиками (включаючи геніталії, статеві залози і набір хромосом), які не вписуються у стереотипи бінарної системи сприйняття чоловічого та жіночого тіла.

(За даними ООН, від 0,05 до 1,7 відсотків населення планети є інтерсексуалами. В Україні їх десь близько мільйона.) Нині наука вирізняє близько сорока інтерсекс варіацій

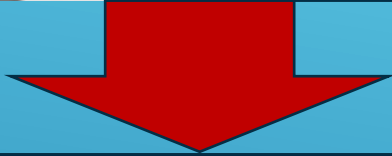
Інтерсекс-варіації

це, анатомічні особливості тіла або нетиповий набір хромосом

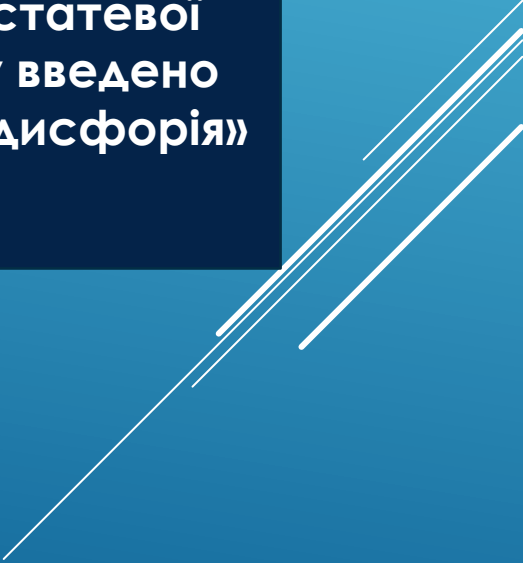
В Німеччині інтерсексуалам дозволили відмовитися від вибору статі - чоловічої чи жіночої - ще у 2013 році.

Гендерна дисфорія

Клінічний протокол розроблено для діагнозів, пов'язаних з гендерною дисфорією, код за МКХ-10: F648, хоча фактично категорія F64 має назву «розлад статевої ідентифікації», у тексті Клінічного протоколу введено поняття синдромального діагнозу «гендерна дисфорія»

Основи законодавства України про охорону здоров'я Закон України від 19.11.1992

Зміна (корекція) статевої належності.

На прохання пацієнта відповідно до медико-біологічних і соціально-психологічних показань, які встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, йому може бути проведено шляхом медичного втручання в закладах охорони здоров'я зміну (корекцію) його статевої належності.

Особі, якій було здійснено зміну статевої належності, видається медичне свідоцтво, на підставі якого надалі вирішується питання про відповідні зміни в її правовому статусі. (ст.51)

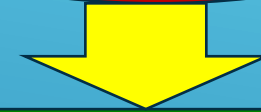
На підставі висновку відділу державної реєстрації актів цивільного стану, складеного згідно з відповідним медичним свідоцтвом про зміну (корекцію) статевої належності (пп. 2.16.9. Про затвердження Правил внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання Наказ Міністерства юстиції України; 12.01.2011 р.)

в актовому записі про народження цієї особи змінюються

її власне ім'я, по батькові, стать та, за потреби, прізвище у відповідному роді

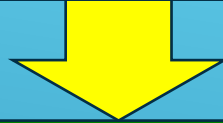
Конституція Південно-африканської республіки

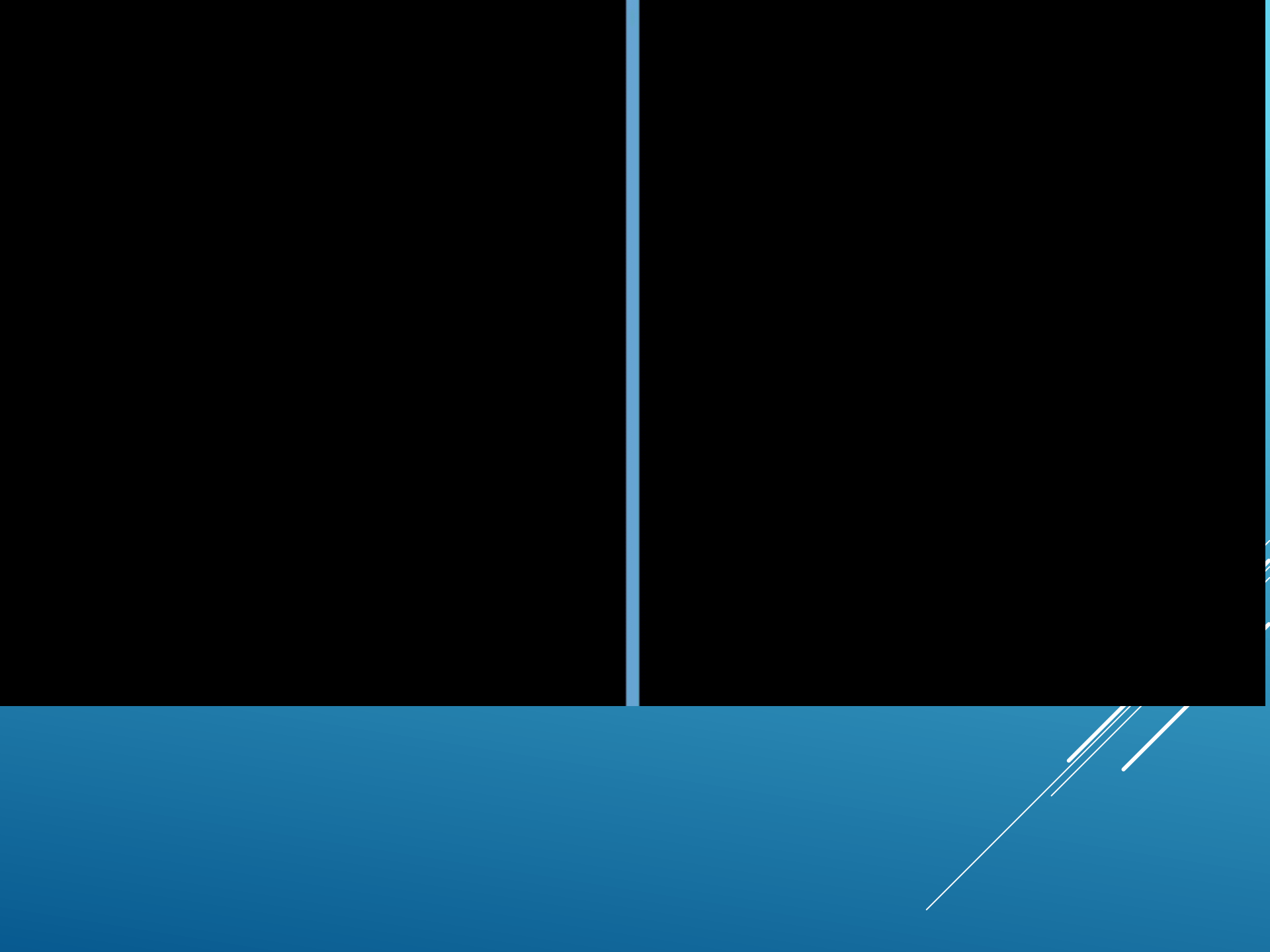
«...державна не може несправедливо дискримінувати прямо або опосередковано будь-яку людину з однієї або кількох підстав, включаючи расу, стать, вагітність, матеріальний статус, етнічне або соціальне походження, колір, сексуальну орієнтацію, вік, неправоздатність, релігію, совість, переконання, культуру, мову та походження...».

ч. 3 ст. 9 Конституції

Конституція Еквадору 2008 р.

«ніхто не повинен зазнавати дискримінації за ознаками етнічної приналежності, місця народження, віку, статі, гендерної ідентичності, культурної ідентичності, громадянського стану, мови, релігії, ідеології, політичної приналежності, правового стану, соціально-економічного стану, міграційного статусу, сексуальної орієнтації, стану здоров'я, ВІЛ-інфікованості, інвалідності, фізичної відмінності або будь-якої іншої відмінної особливості, особистої чи колективної, тимчасової чи постійної, яка може спрямовуватись або призвести до обмеження або анулювання визнання, використання чи здійснення прав»
(ч. 2 ст. 11 Конституції Еквадору)

Джок'якартські принципи (2006 р.)

- вживати заходів з викорінення будь-яких форм дискримінації на ґрунті гендерної ідентичности;
- забезпечувати визнання гендерної ідентичности, зокрема щоб у документах, які посвідчують особу, вказувався гендер, як його сама ця особа визначає;
- забезпечувати розслідування і запроваджувати кримінальні покарання за злочини на ґрунті нетерпимости до гендерної ідентичности;
- забезпечувати право людини самій вирішувати, коли й кому вона хоче повідомляти про свою гендерну ідентичність;
- забезпечувати гуманне утримання трансгендерних ув'язнених;
- позбуватися дискримінації на ґрунті гендерної ідентичности в трудовій сфері;
- гарантувати рівний доступ до соціального забезпечення;
- забезпечувати рівний доступ до освіти та рівне ставлення до учнів і викладачів незалежно від їхньої гендерної ідентичности;
- забезпечувати доступ до лікування, потрібного для зміни статевих ознак, як і до будь-яких медичних послуг;
- не допускати, щоб гендерна ідентичність прямо чи непрямо вважалася такою, що підлягає лікуванню;
- забезпечувати право на свободу переконань, мирних зборів і асоціацій;
- забезпечувати право на створення сім'ї, зокрема укладання шлюбу, адопцію й доступ до допоміжних репродуктивних технологій.
- У 2017 році вийшло доповнення до Джок'якартських принципів, відоме як «Плюс 10».

Аргентинський «Ley de Identidad de Genero» (Закон про гендерну ідентичність) було прийнято 8 травня 2012 року, а у липні 2012 року він набув чинності.

Закон складається з 15 статей. Статті 1–10 визначають процедуру юридичного визнання гендерної ідентичності («право на ідентичність»), стаття 11 стосується надання медичної допомоги, пов'язаної з трансгендерністю («право на вільний розвиток особистості»), стаття 12 визначає норми використання імен відповідно до гендерної ідентичності особи («гідне ставлення»)

«Гендерна ідентичність»

це внутрішнє індивідуальне відчуття людиною гендеру, який може збігатися або ні зі статтю, приписаною при народженні, включно з особистим відчуттям тіла (ст.2)

Положення, що стосуються неповнолітніх (у віці до 18 років),

Зміна імені та статі для неповнолітніх надаються за тими же процедурами, як і для дорослих, якщо законні представники подадуть заяву відповідно до чинного законодавства за «явної згоди неповнолітньої особи». У разі, якщо законні представники не надають згоди, неповнолітні можуть «вдатися до спрощеного судочинства», за яким відповідний суддя прийме рішення у справі. Судове рішення має базуватися на «можливостях для розвитку та найкращих інтересах дитини».

У листопаді 2013 року змогу змінити свої документи відповідно до цього закону отримала шестирічна дівчинка

Мальтійський «Закон про гендерну ідентичність, гендерну експресію та статеві ознаки» (Закон GIGESC) від 2015 року

«права на тілесну цілісність та фізичну автономію» інтерсекс-осіб (ст. 14), є передовими в Європі та в усьому світі. За будь-якої можливості, основою вважається інформована згода відповідної особи, а не згода, надана батьками чи опікунами. Зазначена стаття забороняє «лікування зі встановлення статі та/або хірургічні втручання, що стосуються статевих ознак неповнолітньої особи, які можуть бути відкладені, доки особа, що підлягає лікуванню, не зможе надати інформовану згоду».

Рішення ЄСПЛ

У справі Річардс (Richards) заявниця, що зробила операцію зі зміни статі з чоловічої на жіночу, хотіла вийти на пенсію у зв'язку з досягненням 60-річчя (пенсійний вік для жінок у Сполученому Королівстві). Уряд відмовився призначити їй пенсію на тій підставі, що вона не зазнала несприятливого ставлення порівняно з іншими особами в подібній ситуації.

Уряд стверджував, що насправді заявницю слід порівнювати з чоловіками, оскільки вона прожила своє життя як особа чоловічої статі. ЄСС вирішив, що національне законодавство дозволяє операції зі зміни статі, тому в цьому випадку належним зразком для порівняння є "жінки". Відповідно становище заявниці є менш сприятливим порівняно з іншими жінками, оскільки їй встановили вищий пенсійний вік

ЄСС, Річардс проти Державного секретаря з питань праці і пенсійного забезпечення (Richards v. Secretary of State for Work and Pensions), справа С-423/04 [2006] ECR I-3585, 27 квітня 2006 року

Зважаючи на вищевказані визначення, серед прикладів прямої дискримінації можна назвати справу "Джеймс проти Ради округу Істлей" (James v. Eastleigh Borough Council). Пан Джеймс для отримання права користуватися басейном повинен був сплатити вступний внесок, тоді як пані Джеймс, його дружина, не зобов'язана була вносити таку оплату. Їм обом виповнився 61 рік. Право безкоштовного користування басейном мала тільки пані Джеймс, оскільки вона досягла пенсійного віку, а пан Джеймс - ні (пенсійний вік для чоловіків у Сполученому Королівстві настає у 65 років, для жінок - у 60). Хоча право безкоштовного доступу до басейну обумовлюється наявністю в особи пенсійного статусу, набуття такого статусу залежить від статі особи. Британська Палата лордів зазначила, що якби пан Джеймс був особою протилежної статі, ставлення до нього було б таким самим, що і до його дружини. Крім того, не мають значення наміри і мотиви ставлення - важливим є саме ставлення. У цьому випадку Європейський суд з прав людини дійшов висновку, що має місце пряма дискримінація за ознакою статі, а саме дискримінація Джеймса як чоловіка.

Джеймс проти Ради округу Істлей (UK - James v. Eastleigh Borough Council)[1990] Палата лордів Сполученого Королівства 6, 14 червня 1990 року.

Рішення ЄСПЛ

Б. проти Франції (справа 13343/87, 1992). Суд уперше визнав факт порушення статті про повагу до приватного і сімейного життя щодо трансчоловіка, який скаржився на відмову французької влади змінити його громадянський статус відповідно до фактичного гендеру.

Крістін Гудвін проти Сполученого Королівства (справа 28957/95, 2002). Суд визнав, що було порушено право на повагу до приватного і сімейного життя, а також право на шлюб і створення сім'ї. Так трансжінка отримала можливість юридичного визнання її гендерної ідентичності та відповідно до цього можливість укласти гетеросексуальний шлюб нарівні з цисжінками. Наслідком цього рішення стало розроблення британського Акта про визнання гендеру, який було впроваджено 2004 року.

Ван Кюк проти Німеччини (справа 35968/87, 2003). Суд постановив, що страхова компанія не мала права вимагати від трансжінки підтверджувати «справжність» її транссексуальності та медичну необхідність гормонального й хірургічного втручання.

Грант проти Сполученого Королівства (справа 32570/03, 2006). Суд дійшов висновку, що було порушено право 68-річної трансжінки отримувати пенсію, починаючи з 60 років, як це можливо для цисжінок у Великій Британії.

Л. проти Литви (справа 27527/03, 2007). Суд побачив порушення заборони на негуманне й принизливе поводження, а також права на приватне і сімейне життя в тому, що в країні немає законодавства, яке регулювало б процедуру хірургічної зміни статевих ознак. Заявнику було виплачено компенсацію, але необхідний закон уряд не ухвалив досі.

Шлюмпф проти Швейцарії (справа 29002/06, 2009). До 67-річної заявниці було застосовано стандартне правило очікування хірургічної операції два роки. Суд вирішив, що правило застосували суто механічно без урахування віку і так порушили права позивачки.

Хамалайнен проти Фінляндії (справа 37359/09, 2014). Трансжінка перебувала в шлюбі до початку переходу. Потім вона захотіла отримати юридичне визнання гендеру, але відповідно до фінського законодавства від неї вимагали розлучитися або перетворити шлюб на громадянське партнерство. Проте суд вирішив, що в цій ситуації права не було порушено, бо партнерство дає одностатевим парам майже такі самі права, як шлюб. Згодом це рішення критикували багато правозахисників.

Ү. Ү. проти Туреччини (справа 14793/08, 2015). Суд визнав порушенням права на повагу до приватного і сімейного життя відмову влади Туреччини дозволити трансчоловікові пройти хірургічну зміну статевих ознак на тій підставі, що він не був незворотно безплідним.

**STOP
DISCRIMINATION**